

HRVATSKO LUTKARSTVO

Profesionalno lutkarstvo u Hrvatskoj djeluje u pet lutkarskih kazališta i ima polustoljetnu tradiciju (prvo je osnovano u Splitu 1945. godine da bi u sljedećih petnaestak godina otpočela rad i ona u Zagrebu, Zadru, Osijeku i Rijeci). Doduše, pojava lutke na sceni kao "najmlađi" kazališni izraz na ovim našim prostorima može se pratiti od početka ovog stoljeća, ali je ono znatno starije. Danas je postiglo razinu za koju se može reći da u odnosu na svjetske kriterije nije nimalo inferiorno, o čemu svjedoče brojne međunarodne nagrade. No, unatoč tomu, gotovo da i ne postoji stručna literatura, posebno ona enciklopedijskog ili bar leksikonskog tipa, koja bi pratila naše lutkarstvo. Izuzeci tomu su "ukoričeni" tekstovi Borislava Mrkšića, Antonije Bogner-Šaban, Livije Kroflin i možda još poneki. Što hrvatsko lutkarstvo nije dosad cjelovito obrađeno, ne mora posebno čuditi ako se zna da ni naše sveukupno glumište, kojeg je lutkarstvo tek manji, ali ne i najvredniji dio, nema adekvatnih uporišta u stručnoj literaturi.

Utoliko je i vrednija knjiga *Hrvatsko lutkarstvo*, inicirana od Hrvatskog centra UNIMA-e u povodu jubilarne, 50. obljetnice profesionalnog hrvatskog lutkarstva. Riječ je o monografskom sublimatu, tiskanom dvojezično, na hrvatskom i engleskom jeziku, u kojem se dužno mjesto, osim pet lutkarskih profi-ansambala, daje i lutkarskim nastojanjima izvan institucija (a prvi teatri u nas i osnovani su izvan postojećih teataru, u okrilju organizacija Hrvatskog sokola) te festivalima (međunarodni PIF u Zagrebu, nacionalni SLUK, sada stalno u Osijeku, te lutkarski dio Međunarodnog dječjeg festivala u Šibeniku).

U sintetskom, uvodnom tekstu Dalibor Foretić, u doba pripreme knjige predsjednik Hrvatskog centra UNIMA-e, navodi korijene i osnovne poticaje lutkarstva u Hrvata te niz imena zaslužnih za hrvatsko lutkarstvo, među ostalima V. i S. Deželića, B. Širolu, Lj. Babića, M. Božića, V. Habuneka, R. Ivšića, K. Tompu, Đ. Šeginu, B. Paitonija, Ž. Markovinu, I. Baloga, B. Mihaljevića, V. Rabadana, M. Čečuka, B. Mrkšića, V. Chytila, N. Filipović, Z. Festinija, M. Dundov, B. Stojakovića, D. Adam, L. Paljetka, Z. Boureka... sve odreda perjanice ovog specifičnog izraza, koji su inicirali lutkarstvo i(li) pomicali mu granice u redateljskom, lutkarskom, animatorskom, scenografskom, spisateljskom i svakom drugom pogledu.

U početku su, navodi Foretić, mnogi ušli u lutkarsko samouku, kao u terru incognitu, zaneseno u ljubavi spram djece i lutaka, razvijajući lutkarstvo kao osobenu poetiku. Osnivali su se ansambli, gradila kazališta, a i mnogi dramski teatri i glumci upuštaju se u suigru s lutkom, u začudnost animacije. Nepresušno vrelo hrvatske književnosti za djecu, prije svih sjajne bajke Ivane Brlić Mažuranić, pisane po narodnim motivima, bilo je posebno inspirativno za lutkare od samih početaka, a to je ostalo i do dan danas, kad se hrvatska lutkarska literatura može podičiti mnogim izvornim igrokazima, dramaturzijama i adaptacijama.

U posebnim odjelcima knjige Antonija Bogner - Šaban iznosi osnovne značajke, imena autora i animatora te naslove najznačajnijih ostvarenja kao i specifičnosti u radu i lutkarskoj poetici u splitskom, zagrebačkom, osječkom i riječkom kazalištu lutaka, dok o onom zadarskom piše Abdulah Seferović. Svaki je od tih ansambala krenuo na svoj način u potragu za vlastitim identitetom gradeći iz generacije u generaciju vrijednih i samozatajnih lutkara svoj umjetnički svjetonazor, kreativni profil i odgajajući vlastitu publiku, ne samo onog dječjeg već i odraslog uzrasta.

No, lutkarstvo se razvijalo i izvan profesionalnih kazališta, o čemu posebno piše Livija Kroflin, inače urednica ove knjige čijoj upornosti valja ponajviše i zahvaliti što se ovo monografsko izdanje pojavilo u javnosti. Moglo bi se reći, navodi Kroflin, da su neke od ponajboljih, najhrabrijih i najzanimljivijih predstava s lutkama zaživjele upravo izvan zidova njima posvećenih kazališta, a od autora kao jednog od najvećih i najvažnijih navodi Zlatka Boureka. No, tu su i zagrebački lutkarski kabaret Manipuli Igora Mrduljaša i Tahira Mujičića, kazališna družina Bastien, lutkarska scena Ivana Brlić Mažuranić u Novom Zagrebu te istoimena skupina u Slavanskom Brodu, Dječja i lutkarska scena u Varaždinu... a vitalnost lutkarstva upotpunjuju i povremene zanimljive produkcije nekih drugih teataru i družina. Isto tako, važni pokretači lutkarstva i mjesta gdje se ono manifestira i reprezentira jesu festivali PIF, SLUK i MDF, o čemu također piše Livija Kroflin.

Sve u svemu, riječ je o izdanju u kojem je koliko je to moguće vidljiva cijela povijest hrvatskog lutkarstva uz naznaku specifičnosti svakog teatra pa je u tom smislu ova monografija u dajžest formi vrijedan podsjetnik na ono što se zbivalo na našoj lutkarskoj sceni te inspirativno polazište za buduće proučavanje fenomena lutkarstva i njegova grananja na ovim prostorima.

JAKŠA FIAMENGO